

Jani Koskinen

Matkaopas iirinkieliseen Irlantiin

Matkaopas iirinkieliseen Irlantiin

Jani Koskinen

Matkaopas iirinkieliseen Irlantiin

© 2021 Koskinen, Jani

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4622-6

Kansikuva: Inis Mórilla joulukuussa 2012

Kuva: Paula Aro

Sisällys

Kirjailijasta ... 7

Esipuhe ... 8

Iirin kielen historiaa ja nykypäivää ... 10

Iirin ääntäminen ... 19

Hyödyllisiä fraaseja ... 26

Vuodenajat ja kuukaudet ... 27

Ruokasanastoa ... 28

Maastosanastoa ... 37

Irlannin puut ja pensaat ... 39

Verkkosivuja iirin opiskelun tueksi ... 41

Iirinkielisiä palveluita paikkakunnittain ... 42

Kirjailijasta

Jani Koskinen (s. 1988 Kirkkonummi) on koulutukseltaan kielitieteilijä. Hän on valmistunut v. 2019 Helsingin yliopistosta maisteriksi pääaineenaan suomalais-ugrilainen kielentutkimus. Sivuaaineopintoja hänellä on useista muista kieliaineista. Opinnoissaan Koskinen on syventynyt mm. kielten väliisiin valtasuhteisiin, kielten uhanalaistumis- ja elvytysprosesseihin sekä kielipolitiikkaan. Häntä kiinnostavat ennen kaikkea vähemmistö- ja alkuperäiskielet sekä niiden yhteiskunnallisen aseman kehittäminen.

Koskinen on vierailut myös turistina useilla vähemmistökielten puhuma-alueilla ja pohtinut, miten matkailu vaikuttaa kunkin alueen alkuperäiskielen ja -kulttuurin elinvoimaisuuteen. Usein tuo vaikutus on kielteinen, mutta oman roolinsa tiedostava matkailija voi Koskisen näkemyksen mukaan myös kääntää vierailunsa alueella paikalliskielen eduksikin. Avainasemassa tässä ovat matkailijan perehtyminen paikalliskieleen jossain määrin jo ennen matkaa sekä paikalliskieltä tietoisesti suosivat kieli- ja kulutusvalinnat matkan aikana.

Esipuhe

Tämä on kolmas kelttiläiskielten puhuma-alueita esittelevä kirjani. Ensimmäisenä ilmestyi *Unohda Wales, lähde Kymrinmaahan!* (2020), jossa esittelin itselleni kaikkein tutuinta kelttimaata ja parhaiten hallitsemaani kelttiläiskieltä kymriä. Seuraava teokseni oli *Matkaopas gaelinkieliseen Skotlantiin* (2021), ja nyt ilmestyvässä kolmannessa kirjassa olen siis päässyt Irlantiin ja iirin kieleen saakka.

Kaikkien näitten teosteni lähtökohtana on kulttuurisesti vastuullisen matkailun edistäminen. Massaturismi vaikuttaa usein kielteisesti paikalliskulttuureihin ja ensimmäisten joukossa sen uhriksi joutuu yleensä kieli. Suomessakin englannin kielen yksinomainen käyttö esimerkiksi ravintoloitten ruokalistoissa on yleistynyt räjähdysmäisesti 2000-luvulla. Yhtenä perusteluna tälle käytetään juuri matkailijoiden tarpeita, jotka siis monen yrittäjän arvomaailmassa eivät ainoastaan ohita – vaan jopa täysin mitätöivät paikallisten tarpeet. Millä muullakaan tavoin voisi tulkita sen, jos monikielisten ruokalistojen ja opasteitten sijaan meille tyrkytetään vierasta kieltä ainoana vaihtoehtona?

Irlantilaisten oma kieli iiri on suomeen verrattuna vielä paljon pahemmin marginalisoitu, ja sen käyttö kaupallisten palveluiden kielenä edes kaikkein iirinkielisimmillä alueilla on varsin rajallista. Joitain poikkeuksia toki löytyy ja olenkin listannut niitä kirjan palvelusuositukseen.

Kulttuurisesti vastuullisen matkailun ytimessä ovat paikalliskielen elinvoimaisuutta tukevat kieli- ja kulutusvalunnat. Kieltä voi jo ennen matkaa pyrkiä opiskelemaan ainakin sen verran, että pärjää rutiiniluonteisimmissa tilanteissa, kuten ravintolassa tilatessa tai majapaikan vastaanotossa. On tärkeää käyttää kieltä varsinkin sellaisissa

tilanteissa, joissa itse on maksavana asiakkaana – ja osoittaa näin yrittäjille, että paikalliskielisille palveluille on kysyntää. Alun perinkin kannattaa valita sellainen palveluntarjoaja, joka käyttää verkkosivuillaan tai julkisivussaan enemmän paikallista kieltä kuin muut saman paikkakunnan tai alueen toimijat. Tämän kriteerin voi periaate- ja solidaarisuussyistä huomioida siinäkin tapauksessa, ettei itse (ainakaan vielä) edes osaisi tai olisi opiskelemissa kyseistä kieltä.

Iirin kielen historiaa ja nykypäivää

Iiri on indoeurooppalaisen kielikunnan kelttiläiseen haaraan kuuluva kieli. Kelttiläiset kielet jakautuvat edelleen kahteen alahaaraan: goideeliseen ja britanniseen. Iiri kuuluu yhdessä skotlanningaelin ja Mansaarella puhuttavan manksin kielen kanssa goideeliseen haaraan. Toisin sanottuna iirin lähimpiä sukulaiskieliä gaeli ja manksi, ja niitä iirin puhuja voikin ymmärtää tai oppia suunnilleen yhtä helposti kuin suomenkielinen viroa. Siinä missä goideelisiä kieliä voi luonnehtia iirin sisarikieliksi, britanniset kielet kymri, bretoni ja korni ovat sen serkkuja eli jo hieman kaukaisempia sukulaisia. Goideelisten ja britannisten kielten puhujat eivät ilman erillisiä opintoja voi ymmärtää käytännössä lainkaan toistensa kieliä, vaikka sekä kieliopista että sanastosta löytyy tietysti kielihistoriallisesti yhteistä ainesta.

Irlannin varhaisimpien asukkaitten kielistä ei tiedetä juuri mitään, mutta iirin esimuoto saapui Irlantiin viimeistään ensimmäisellä vuosituhannella ennen ajanlaskun alkua ja siitä tuli pitkäksi aikaa koko saaren valtakieli. Vanhimmat säilyneet muistomerkit iirin kirjallisesta käytöstä ajoittuvat noin 300-luvulle jKr.

Irlantia yrittivät omana aikanaan valloittaa niin viikingit kuin normannitkin, mutta toden teolla iirinkielinen kulttuuri ja väestö alkoi heiketä vasta 1500-luvulta lähtien, kun Englanti kiristi otettaan Irlannista ja aloitti entistä laajamittaisemmat väestönsiirrot Englannista Irlantiin. Alkuperäinen väestö pakotettiin muuttamaan useilta alueilta pois, eivätkä uudisasukkaat enää omaksuneet iirin kieltä toisin kuin aiempina vuosisatoina oli tapahtunut.

Tästä huolimatta vielä 1800-luvun alussa yli puolet Irlannin väestöstä oli iirinkielistä,

Irlanti on monelle suomalaisellekin tuttu maa ja matkakohde. Useimmille Irlannin ystäville maan oma kieli iiri lienee kuitenkin jäänyt melko tuntemattomaksi. Tämän kirjan lähtökohtana on kulttuurisesti vastuullinen matkailu ja Irlantiin tutustuminen iirin kielen kautta. Matkailijan kiinnostus tai toisaalta piittaamattomuus paikallista kieltä kohtaan voi vaikuttaa kielen elinvoimaisuuteen ja tulevaisuuden näkymiin.

Kirjassa käydään läpi iirin ääntämisen alkeita, esitellään perussanastoa sekä vinkataan hyödyllisiä materiaaleja kielen itsenäisen opiskelun tueksi. Erityistä huomiota kiinnitetään kielen yhteiskunnalliseen asemaan ja sen pohtimiseen, mille alueille tai paikkakunnille matkustaessa pääsee todennäköisimmin puhumaan iiriä paikallisten kanssa ja miten voi omilla kulutusvalinnoillaankin tukea kielen elinvoimaisuutta.

Teoksen kirjoittaja Jani Koskinen on valmistunut Helsingin yliopistosta maisteriksi pääaineenaan suomalais-ugrilainen kielentutkimus. Sivuaaineopintoja hänellä on useista muista kieliaineista. Häntä kiinnostavat kielten väliset valtasuhteet ja kielipolitiikka sekä erityisesti vähemmistö- ja alkuperäiskielten yhteiskunnallisen aseman vahvistaminen – niin poliittisen päätöksenteon kuin kielitietoisten kulutusvalintojenkin kautta.

BoD^{TM}
BOOKS on DEMAND